

El pare Burns

Fa molts anys, vaig fer unes traduccions d'encàrrec per al meu editor, Eliseu Climent: algú havia de traduir els volums d'història medieval de Robert Burns, i no era fàcil trobar qui. Fet i fet, alguns dels textos que no vaig traduir jo els vaig haver de revisar després, i esmenar-hi errors grossos de comprensió de conceptes i de fets. La història medieval és tan apassionant com fàcil de reduir a factors elementals, tal com fan massa sovint autors de visió limitada, per als quals tot allò que no siga renda feudal, explotació, preus de les collites, impostos i taxes, pareix que no siga història. I jo dubte moltíssim que, passats els segles, als historiadors del futur els puguen interessar tant, de la història del nostre present, les mateixes coses que ara estudien molts medievalistes acadèmics. Ara mateix, posem per cas, els impostos municipals o sobre el valor afegit són el factor crucial que defineix la nostra vida?, és l'evolució anual dels preus i dels salaris?, no hi ha unes altres realitats de caràcter polític, ideològic, religiós, cultural o social que tenen, en el nostre present, més pes que les taules de preus i de taxes? Bé, doncs, quan jo traduïa els volums de Robert Burns, S.I., els nombres hi eren, i ben abundants, i també els impostos, les rendes i les taxes. Però hi havia molt més: hi havia les institucions, hi havia els conceptes, idees, valors, mentalitats, hi havia l'estructura i la cultura, hi havia la història entesa també com a antropologia a distància. Jo, que m'he dedicat tants anys a l'antropologia de proximitat, sentia un plaer especial quan el pare Burns m'explicava que ell havia començat, justament com a antropòleg, estudiant les poblacions índies de l'oest americà, i la formació d'una societat de frontera. I la sorpresa que ell mateix va tindre, encara jove, en comprovar que, a l'Europa medieval, també hi havia hagut territoris de frontera, expansió de tipus colonial, poblacions sotmeses i desarrelades, formació d'una societat nova en un espai nou. El cas del Regne de València n'era un exemple fascinant, la documentació era abundantíssima, i ell s'hi dedicà ja tota la vida. "Un país de frontera al segle XIII", era el subtítol de

Joan Francesc Mira

l'obra magna *El regne croat de València*. Amb tota certesa, i ell ho sabia, l'evolució interna de la societat feudal, els seus conflictes, el seu caràcter expansiu, van ser fonamentals en la decisió i en el procés de la conquesta. Però Burns també

sabia (i uns altres no volen saber, o ignoren), que aquella societat era profundament religiosa, que la conquesta tingué, conscientment, un caràcter de croada, que l'església va fer un paper crucial en la colonització, en la formació d'una societat europea sobre un territori poblat per musulmans. Un xoc de civilitzacions a la manera medieval? Potser. En tot cas, la superposició d'aquells dos mons resulta fascinant.

I, a més a més, el pare Burns escrivia meravellosament bé. Feia una història plena de documents i de conceptes, d'anàlisi i d'interpretacions, una història de professional incomparable, però també era capaç de fer-nos viure moments crucials amb descripcions com la del primer dia de Sant Dionís, el 9 d'octubre del 1238. "València la gran havia caigut. Els seus defensors musulmans, emparats en cartes de treva, havien fugit. Davant del port de València, a tres quilòmetres de la ciutat, només la flota cristiana trencava la blava monotonía de la Mediterrània. La ciutat mateixa s'havia quedat buida; les seues mesquites i botigues, abandonades, els seus minarets, desolats contra el sol de tardor. Ben alta damunt les seues muralles, sobre una torre massissa, la bandera del rei d'Aragó flamejava, quatre barres vermelles sobre camp d'or... Fora, en la plana verda, multitud de cristians joiosos envoltaven la ciutat conquistada. Des dels seus campaments, s'organitzava una processó bigarrada... Per damunt dels arnesos brillants, dels escuts llampants i del llampegueig de l'acer, ressonava el murmurí de la massa i les trompetes de la victòria. La magnificència del moment devia tenir, també, un aire de solemnitat, una mena d'estupor sagrat." Una mena d'estupor sagrat tinc jo, també, recordant l'obra immensa d'aquest savi, jesuïta i nord-americà, que s'ha mort fa pocs dies després d'haver-nos dedicat, als valencians, quasi una vida sencera.

"Per damunt dels arnesos brillants, dels escuts llampants i del llampegueig de l'acer, ressonava el murmurí de la massa i les trompetes de la victòria. La magnificència del moment devia tenir, també, un aire de solemnitat, una mena d'estupor sagrat"